

Alenka MIŠKEC, Die Fundmünzen des römischen Zeit in Kroatien, Abteilung XVIII, Istrien (Philipp von Zabern, Mainz, 2002); 346 stranica, 2 slike, 2 table, 1 karta. ISBN 3-8053-2933-4

Prva knjiga, od predvidene dvadeset jedne, iz niza “Fundmünzen” za Hrvatsku je knjiga XVIII. u kojoj su prikupljeni nalazi novca na području Istre. Knjiga je izišla u izdanju Kommission für Geschichte des Altertums der Akademie der Wissenschaften und der Literatur iz Mainza i Arheološkog muzeja u Zagrebu. Za izdavače knjige potpisuju se Maria Radnoti-Alföldi, Hans-Markus von Kaenel i Ivan Mirnik. Izravan ili neizravan poticaj za početak rada na ovoj seriji, i konkretno na ovoj knjizi, dolazi iz Slovenije od dr. Petera Kosa čija se suradnica Alenka Miškec strpljivo prihvatila posla oko skupljanja podataka o nalazima u Istri. Knjiga je sastavljena u računalnom programu Numizmatičkog kabineta Narodnog muzeja Slovenije u Ljubljani – NUMIZ.

Na početku knjige nalazimo pregled, stanje istraživanja nalaza novca u Hrvatskoj u posljednje vrijeme, što ga je priredio voditelj projekta s hrvatske strane dr. Ivan Mirnik. On nas kratko upoznaje s radovima koji objavljuju nalaze grčkoga, keltskoga, rimskoga i bizantskog novca. Baš Mirnikov rad iz 1981. “Coin Hoards in Yugoslavia” u izdanju BAR International Series, mogli bismo nazvati “početnim oblikom” za seriju “Fundmünzen”. Svojevrсна prethodnica ovoj seriji za Hrvatsku je u sedamdesetim godinama prošloga stoljeća napravljena topografija numizmatičkih nalaza prema inventarnoj knjizi Arheološkog muzeja u Zagrebu. Budući da put od prepisanih i uređenih podataka do konačne knjige zahtijeva veliku postojanost, strpljenje i sabranost, uz materijalna sredstva i potporu stručne sredine, do danas nemamo niti jednoga konkretna pregleda novčanih nalaza u Hrvatskoj. Na kartama rasprostranjenosti antičkog novca u Europi, odnosno Sredozemlju, u svjetskim publikacijama, Hrvatska je najčešće bijelo područje, bez ikakve naznake o nalazima. Pa i ono malo priloga numizmatici u Hrvatskoj koji, ipak, postoje, a objavljeni su u hrvatskim publikacijama, ostaju uglavnom nepoznati u svijetu, jer “Slavica non legatur” govorio je još davno pok. prof. D. Rendić-Miočević. Kako su “Fundmünzen” Istre na njemačkom jeziku i od respektabilna izdavača, uopće nije upitan plasman knjige u svijetu i njezino korištenje izvan granica Hrvatske.

Nakon pregleda I. Mirnika slijedi likovni prilog – karta Hrvatske podijeljene na 21 županiju i popis imena tih županija. Poslije njega je tumač rasporeda podataka u katalogu. Preostali dio knjige je katalog s predgovorom A. Miškec u kojem objašnjava na koji je način sakupila podatke. Vrlo kratko opisuje sudbinu numizmatičkih zbirka u Istri i sudbinu antičkog novca nalažena u Istri, koji je velikim dijelom nestao za vrijeme Drugoga svjetskog rata, premještanjem materijala u Italiju i ponovnim vraćanjem u istarske muzeje. Novac iz Istre još se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu, u Numizmatičkom

kabinetu Narodnog muzeja u Ljubljani, Prehistorijskom odjelu u Naturhistorisches Museum u Beču, te u Società Istriana di Archeologia e Storia Patria u Trstu. Ne bi bilo suvišno da se tu našao i jedan vrlo sažet pregled i osvrt na istraživanje u numizmatici u Istri, premda se iz bibliografije, koja slijedi iza predgovora, uz malo truda, može dobiti uvid o tome.

Istra je cijela podijeljena na sedam dijelova. To su područja oko sedam gradova: Buja, Buzeta, Poreča, Pazina, Rovinja, Labina i Pule. Skupljeni su podaci za novac sa 132 lokaliteta. Na kraju, nalazimo podatke za 918 primjeraka novca bez poznata nalazišta u zbirkama Arheološkog muzeja Istre u Puli, u Zavičajnim muzejima Poreča i Rovinja, u Trstu u Società Istriana di Archeologia e Storia Patria, te u privatnim zbirkama.

Katalog novca je sastavljen prema mjestima nalaza koji su raspoređeni prema spomenutim gradovima. Zbunjuje to što su dva glavna podnaslova u knjizi *Rijeka* i *Istra*, i što se nalaze na zaglavlju svake stranice. Bilo bi logičnije i preglednije da se na zaglavlju nalazi ime jednoga od sedam gradova odakle je dotični novac prikupljen. Dio kataloga koji pripada "Rijeci" od stranice 39 do 278 obuhvaća nalaze novca s područja sedam istarskih gradova. Dio koji pripada "Istri" od stranice 278 do 334 obuhvaća novac iz Istre nepoznata nalazišta. Potpuno je neshvatljivo zašto se Rijeka, glavni grad Primorsko-goranske županije, tu uopće našla. Ovo je, vjerujem, pogreška u programu NUMIZ, a ne autoričina pogreška, ali možda je mogla obratiti pozornost na to.

Imena lokaliteta označena su rednim brojevima, a nalazi s pojedinoga lokaliteta razvrstani su u grupu pojedinačnih nalaza ili u grupu grobnih nalaza ili, pak, u grupu skupnih nalaza i ostava. Unutar svake grupe novac je složen kronološkim redom, uz napomenu da je prvo popisan novac od plemenitih metala.

Posebno su korisni indeksi nalazišta i novca na kraju knjige. Oni služe kao svojevrsan pregled sadržaja, jer jednostavno pružaju podatke o mjestima nalaza, o mjestima grobnih nalaza, ostava i skupnih nalaza prema abecednom redu, te prema kronološkom redu. Slijedi indeks novca prema grupama: grčki, keltski, republikanski, carski provincijalni s preciziranim kovnicama, bizantski novac prema carevima, istočnogotski novac prema vladarima, novac s kontramarkama prema kontramarkama, prepolovljeni novac, hibridni novac, imitacije, zlatnici prema nominali, medaljoni, kontornijati i pseudokontornijati. Dvije table novca na kraju donekle ublažavaju spartanski izgled ove knjige. Od "Fundmünzena" se ne očekuje živopisna slikovnica, i zapravo, nije potrebna niti jedna slika novca, ali katalog je uvijek prikladnije pratiti uz likovne priloge.

Ova knjiga je temeljan rad i polazište za proučavanje cirkulacije novca u antici i ranome srednjem vijeku u Istri. Podaci skupljeni u njoj odražavaju sadašnje stanje istraženosti. Nakon prvoga listanja, upada u oči da je zastupljeno

relativno malo grčkoga i keltskog novca, pa i rimskoga republikanskoga. Gledajući iz dalmatinske perspektive, važan je podatak da je jedan novac ilirskoga kralja Baleja nađen u Novoj Vasi, na području Buja. Bit će zanimljiva komparacija grčkoga i republikanskog novca s nalazima u susjednim krajevima, Primorju i Dalmaciji, Furlaniji, Venetu i Sloveniji. Možemo odmah uočiti da je iz republikanskoga doba zabilježena samo jedna ostava, ona iz Lobarike na području Pule, u kojoj se nalaze i dvije atenske tetradrahme. Za razliku od Istre, na području Slovenije i Dalmacije zabilježen je veći broj republikanskih ostava. Podaci o nalazima rimskoga carskoga i bizantskog novca vode ka detaljnijoj studiji zastupljenosti careva i kovnica. Upada u oči denar Karla Velikoga nađen u Kastrumu na Brijunima, čiji podatak nije našao mjesta u indeksu, a trebao je. Spomenimo još lokalitete najbogatije nalazima novca. To su Vižula kod Medulina, te Bale i Veštar na području Rovinja.

U ovoj knjizi stručnjaci su dobili odličan i koristan priručnik s podacima o nalazima novca u Istri i veliku pomoć za proučavanje ostalih arheoloških spomenika, pokretnih i nepokretnih, te za temeljito izučavanje antičke i ranosrednjovjekovne povijesti Istre. Stoga se nadam da će ga i koristiti. Još se nadam da će se i nastavci "Fundmünzen" niza za Hrvatsku pojaviti u dogledno vrijeme.

Maja Bonačić Mandinić